

DEMOKRATI – DIVERSITET & PSYKOLOGI
Refleksioner over Psyke & Logos, nr. 1, 2006
Tema: Demokrati og psykologi

Torben Bechmann Jensen

*»Jeg ville gerne være et foto af en højtidelig og simpel popsang
i din bankende brystlomme mellem bolsjer og smøger«¹*

Jeg sidder her midt i min sommerferie med nyeste nummer af tidsskriftet Psyke og Logos på mit skrivebord. I radioen har de lige overstået Giro 413, hvor klassikere a la »Mor er den bedste i verden« fra 1951 er blevet afspillet. Solen skinner og udenfor proklamerer termometeret ca. 28 graders varme i skyggen.

Store begreber som demokrati er langt væk. Eneste påtrængende alvorlighed, som så til gengæld er uafviselig, er de stadige mediebarne meldinger om krigshandlinger i Irak, Afghanistan, Palæstina og nu især Libanon, hvor FN og verdenssamfundet tilsyneladende er ude af stand til som et minimum at fordømme endsige sanktionere en israelsk offensiv, der er gået helt gras-sat.

Hvorfor sidder jeg så her – foran skærmen og skriver. Tjoh af den simple grund, at min kollega Peter Berliner, som er hovedredaktør af ovenstående nummer af Psyke og Logos, spurgte mig, om ikke jeg ville lave en anmeldelse heraf.

Af en eller anden (kollegialt funderet grund, gætter jeg på) accepterede jeg. Men da jeg for nylig over mailen »modtog« 530 siders uudscreven tekst, så var det at jeg genovervejede, om ikke »man« indimellem er *for* flink og/eller medgørlig.

Var forespørgslen mon ment som en faglig tillids erklæring, eller var den snarere at sammenligne med, da man som barn med overstrømmende komplimenter om vedkommendes kvaliteter overtalte et andet (som regel mindre) barn til at påtage sig det, som ingen gad: at være målmand i en fælles fodboldaktivitet.

1 Marcus Hitengel (Michael Strunge): Popsange – En moderne kærlighedsaffære, Borgen, Kbh. 1983.

Jeg har ikke tænkt mig at undersøge det, og det er i princippet også underordnet. Jeg blev spurgt og svarede ja. På den måde er mine grunde til mit svar mere interessante (for mig) end de begrundelser, redaktøren havde med at spørge.

Jeg skal her indledningsvist komme med en indrømmelse. Jeg har ikke nærlæst alle 520 sider. Men jeg har læst og orienteret mig i materialet, hvis »De« forstår. Således vil jeg ikke i denne anmeldelse indlade mig på at vurdere de mange bidrag enkeltvis, men derimod udtale mig mere på tværs af temanummeret.

Umiddelbart er intentionerne med temanummeret både klare, sympatiske og prisværdige. Meningen er at få psykologer til at forholde sig til og beskæftige sig med demokratiet, dets vilkår og konsekvenser.

Så langt så godt. Men ved nærmere eftersyn kan man jo spørge sig selv, om demokrati og psykologi lige har noget bestemt med hinanden at gøre. Har psykologer og i denne sammenhæng psykologiske (og andre fagligt funderede) forskere noget særligt at byde på? Når man læser de enkelte artikler, er det svært at afgøre.

I alt 25 forskere beskæftiger sig i temanummeret med demokratiet enten mere overordnet som samfundsmæssig styreform eller mere eller mindre afgrænset i forhold til udvalgte grupper af mennesker (kvinder, etniske minoriteter, børn, »unge« mv.) Herudover bidrager endnu 2 forskere med artikler, der dog falder uden for temaet.

Der er for læseren både noget velkendt og overraskende over de i alt 20 artikler, der ligger inden for temaet »Demokrati og psykologi«.

På den ene side er det tydeligt, at forskere, der igennem en del (eller mange) år har beskæftiget sig med særlige teoretikere, også i deres bidrag om demokrati trækker enten på det teoretiske landskab og/eller det empiriske felt, som de er særligt fortrolige med. Rashmi Singla beskæftiger sig med etniske minoritetsunge, Peter Olsén, Kurt Aagaard Nielsen og Birger Steen Nielsen trækker på Volpert og et udsnit af kritiske teoretikere, Kurt Dauer Keller fletter teoretiske tanker med bl.a. Merleau-Ponty, ligesom Benedicte Madsen gør det med Lewin, Steen Visholm gør det med bl.a. Bion og Winnicott. Jens Bertelsen bruger dilemmaet som eksempel, Grethe Kragh-Müller beskæftiger sig med børns deltagelse, og Bodil Pedersen og Christel Stormhøj inddrager diskussioner om køn og personlige betydninger af voldtægt osv.

I dét perspektiv er der ikke noget nyt eller opsigtsvækkende over en række af de udgivne artikler. En del forfattere er dog enten unge forskere eller (for mig) nye bidragsydere i psykologiske tidsskrifter som Psyke og Logos og her bydes på nye og spændende vinkler – fx Johannes Langs bidrag om *den psykopolitiske sammenhæng mellem demokrati og folkemord*.

På den anden side er det imponerende, som alle bidrag, uagtet om den teoretiske og/eller empiriske basis er velkendt, på forskellig vis, men med megen overvejelse og omtanke, har noget på hjerte vedrørende demokrati.

Det virker opløftende og godt, at så mange forskere med forskelligt perspektiv og ud fra divergerende teoretiske ståsteder, formår dels at engagere sig dels at bidrage til forståelse og diskussion af noget så omdiskuteret som netop demokrati.

Peter Berliner slår som redaktør tonen an om demokrati. Med henvisning til hhv. Preben Vilhjelms og Anders Lundkvists fremhæves, at demokrati ikke kan siges at være noget bestemt, men snarere et begreb, der er åbent for flere definitioner, som omfatter langt mere end en basal forståelse af demokrati, som blot kendetegnet ved frie valg og flertalsafgørelser. Søren Hein Rasmussen og Hanne Petersen lægger sig i slipstrømmen af Berliners udmelding i deres bidrag om hhv. globalisering og demokrati og normudviklinger i verdenssamfundet, hvor demokrati diskuteres i forhold til det lokale, regionale, nationale og globale.

Psyke og Logos lever helt op til deres egen målsætning fra 1980 om at »... bidrage til en fri debat inden for psykologi, filosofi, litteraturvidenskab og samfundsfag«. Det handlede (og handler) om at »udvide perspektiverne i forskning og debat, således at ikke kun bestemte synspunkter på forhånd var prioriterede som bedre og mere gyldige end andre«.

Som sådan fremstår Psyke og Logos også her i sin 27. årgang som et vigtigt og omfangsrigt tidsskrift inden for samfundsforskning og især den psykologiske forskning. Der findes andre samfundsvidenskabelige og psykologiske tidsskrifter med et mere afgrænset fagligt sigte², ligesom der findes tidsskrifter med en mere debatterende profil³. I dette landskab står Psyke og Logos som et tidsskrift med mange år på bagen. Et tidsskrift, der vægter det brede og inkluderende, og som også igennem årene er vokset betydeligt i omfang. I 1980 var en årgang godt 300 sider i 2 numre, i midten af 90'erne fyldte en hel årgang knap 600 sider, medens det her omtalte temanummer som skrevet fylder ca. 530 sider i alt. Vokser Psyke og Logos på tilsvarende måde i de kommende år, vil omfanget minde om en telefonbog, når det fejrer 50 års jubilæum.

Psyke og Logos er det danske tidsskrift, hvor man som læser får den bredeste indsigt i, hvad der sker inden for psykologisk orienteret forskning. Der er grund til at dvæle en smule herved. Som nævnt ovenfor er der noget imponerende over, i hvor høj grad danske universitetsfolk til stadighed producerer forskning og viden, som så formidles dels i bogudgivelser, dels i tidsskrifter. Arbejdet med at skrive og formidle giver ikke noget afkast i form af kontant betaling. De bidragende forskere »passer bare deres arbejde«, men det, der er iøjnefaldende, er, hvordan den etablerede mulighed for, at de skriver på baggrund af deres indtil nu uvildige forskningsarbejde, viser sig frugtbar.

2 F.eks. Nordiske Udkast og Outlines som fokuserer på kritisk samfundsforskning.

3 F.eks. Social Kritik.

Som det også berøres i temanummeret, strammer tingene til både uden for generelt og inden for forskningsverdenen med flere og flere krav om »evidens«-baseret viden, eliteuniversiteter, centralisering af administrative funktioner samt ikke mindst »privatisering« eller »eksternt« finansieret forskning. Og her dukker en side af demokratiet op i forhold til temanummeret. Mit gæt er, at den altovervejende del af den forskning, som bidragyderne trækker på, er foretaget som såkaldt »fri« forskning. Altså forskning, som den enkelte forsker har etableret ud fra en videnskabelig interesse og fordybelse, og ikke fordi eksterne sponsorer eller interessenter har finansieret eller direkte bestilt denne.

Indholdet i Psyke og Logos er også en demonstration af, hvor effektiv, givende og nuanceret forskning der faktisk bedrives på landets universiteter. Men denne form for forskning er truet i og med, at man i højere og højere grad vil fusionere ikke bare uddannelses- og vidensinstitutioner, men også integrere sektorforskningen i universiteterne, og i hidtil uset grad have disse til at tilvejebringe viden for ministerier og industri.

Det demonstreres i temanummeret med al ønskelig tydelighed, at danske forskere faktisk i høj grad samarbejder med institutioner, organisationer og grupper af befolkningen, men det er lige så tydeligt, at det *ikke* er de formuende eller magthavende, der har iværksat dette.

Som afslutning på denne anmeldelse rejser der sig to problemstillinger med hensyn til demokrati og psykologi(-sk forskning).

Den første er, at man kunne ønske sig, at de bidragende forskere tog sig tid til at bruge deres mange refleksioner om demokratiske betingelser internt inden for forskningsverdenen og over for forsknings- og undervisningsministerium, universiteter og fakulteter offensivt ville kæmpe for, at den uvildige og fri forskning fortsat kan eksistere under rimelige betingelser.

Den anden problemstilling ligger i forlængelse af den første. Der tales i højere og højere grad om demokrati som noget vigtigt, og denne diskussion kører sideløbende med en tilsyneladende ustoppelig forherligelse af konkurrence som det store dyr i åbenbaringen. Konkurrence præsenteres som midlet til succes, kvalitetsudvidelse og forbedringer, og selv forskere konkurrerer i stigende grad om publikationskanaler, det »rigtige« perspektiv osv.

Men konkurrencen kan også siges at være demokratiets værste fjende. I en konkurrence er der ikke bare vindere, men også tabere – konkurrencer producerer tabere, som der vel, i demokratiets navn, må tages hånd om.

Et første skridt på vejen til at overkomme konkurrencen er, at alle får plads til at give deres mening og perspektiv til kende. Dét lever temanummeret af Psyke og Logos helt op til. Men et næste skridt, som også berøres i en lang række af de skrevne artikler – er at udvise solidaritet og interesse for den »anden« – altså også den anden forskers perspektiv og fokus, og så for alles bedste og i samlet flok at bidrage til, at forskningen også fremover og for kommende forskere kan udføres frit, solidarisk og med subjektiv for-

nemmelse af, hvad det er for samfundsmæssige og psykologiske problemstillinger, som »taberne« slås med. Ikke bare for at forstå dem, men også for at perspektivere dem og bidrage til løsninger heraf.

Jeg er som udgangspunkt hverken teoretisk eller politisk enig i alle de bidrag, som er trykt i Psyke og Logos' temanummer. Men jeg bifalder voldsomt, at de er skrevet, trykt og udgivet, og glædes over, at redaktionen har taget initiativ til, at demokrati og involvering i politiske samfundsanliggender sættes på dagsordenen for psykologi- og samfundsforskere.

Med endnu et citat fra temanummeret:

»Et land, der råber op, er ikke et samfund, hvor det går dårligt. Et samfund, der gør oprør, er ikke et samfund, der har mistet håbet. Tværtimod«⁴

bydes temanummeret om demokrati og psykologi velkomment. Det skal være mit ydmyge håb, at såvel de bidragende forskere, som os andre vil råbe endnu højere for demokratiets vilkår – lokalt, regionalt, nationalt og globalt. Og at de også i denne bestræbelse vil medinddrage mine og andres tanker – som et foto i deres lommer – bolsjer, smøger eller ej.

Vollerslev, en søndag i juli.....

4 Emmanuel Todd citeret hos Berliner.